

Lupič akrobat a mediální hvězda

Obraz pachatelů trestných činů, který vytvářejí média bažící po senzaci, mnohdy neodpovídá realitě. Tento typ slávy je také velmi pomíjivý. Příkladem může být příběh předválečného zloděje Rudolfa Tvardka. Zpočátku nepřekonatelný lupič akrobat, společník legendárního Leciána nebezpečnější než pověstní kasaři Josef Vítek-Havel a Štěpán Grunt, inteligentní dobrodruh loupící ze sportu. Na konci už jen vychloubačný zloděj, který byl v soukromí nejspíš úplně jiným člověkem.

Rudolf Tvardek se narodil v prosinci 1903 v Šenově u Havířova. Byl prvorozeným synem v rodině, která obhospodařovala zemědělskou usedlost s pětihektarovým pozemkem. Otec pracoval jako tesař na dole Hermenegild (Zárubek). Když bylo Rudolfovi necelých sedm let, zemřela po porodu čtvrtého dítěte jeho matka. Otec se zakrátko oženil s její mladší sestrou, s níž měl další děti. I když podle vzpomínek příbuzných zvládla rodina tuto událost plynule a bez potíží, je možné, že ztráta matky v dětském věku chlapce přece jen poznamenala a ovlivnila jeho uzavřenou povahu.

Tvardek se vyučil elektrotechnikem a pracoval ve Vítkovickém horním a hutním těžířstvu v Ostravě. Výdělek však nenaplňoval jeho představu o přiměřené životní úrovni a práce v hospodářství jej ne-

lákala – místo toho snil o velkém světě a chtěl být pilotem. Jeho rodina zpočátku tolerovala, že se v domácnosti občas něco ztratilo, i když bez konfliktů se to neobešlo. Ani to ale Tvardkovi nestačilo. První trest za krádeže, třítydenní žalář, tak dostal od krajského soudu v Moravské Ostravě již v roce 1923. Od další trestné činnosti jej neodradil; ještě téhož roku si odseděl dalších sedm měsíců těžkého žaláře. Z rodného kraje pak odešel a páchal trestnou činnost jinde: polovinu roku 1924 proto strávil za mřížemi z rozhodnutí soudu v Praze.

Možnost uspořádat si život a hodnoty poskytl Tvardkovi vojenská služba. Od podzimu 1924 sloužil u dělostřeleckého pluku 7 v Olomouci. Hned při první příležitosti, na podzim 1925, se však nevrátil z dovolené, dopustil se krádeže a porušení subordínace. Byl za to odsouzen k pěti měsícům těžkého žaláře. Když na začátku září 1926 vyloupil neznámý pachatel pokladnu hospodářské správy olomouckého pluku a odcizil téměř 20 000 K, ukázal policejní pes opět na Tvardka. Ten z Olomouce zmizel, takže byl navíc stíhán jako zběh. Dopadli jej až po více než dvou měsících v Praze. Od divizního soudu za to dostal úhrnem 18 měsíců žaláře, které si odpýkal v Terezíně. Když byl v létě 1927 převezen k ošetření do vojenské nemocnice v Praze, znovu utekl. Společníka si vybral zkušeného – Adolf Deutsch se o rok dříve pokusil uprchnout z divizní nemocnice v Olomouci v trojici s Martinem Leciánem a Vojtěchem Székelym, byl však obratem zadržen. Při útěku s Tvardkem se mu zase stala osudnou vysoká zeď, kterou jeho komplic bez problémů překonal, zatímco Deutsch se při seskoku zranil. Trocha Leciánova věhlasu ovšem i tak ulpěla na Tvardkovi.

Ten při útěku zamířil mimo Prahu. Civilní oděv si obstaral v Benešově, kde využil veřejného cvičení Orla a účastníkům odcizil šaty i peníze. V místním gymnáziu pak ukradl hodiny. Mezi účastníky sportovních akcí Sokola, Orla i Dělnické tělovýchovné jednoty se mu zalíbilo, šlo o lehkou kořist. Protože neměl žádné zázemí a domů se vrátit nechtěl, pohyboval se po celé zemi. Kradl a loupil v Praze, Kladně, kde se mu podařilo získat i zbraň, Čerčanech, Olomouci, Moravské Ostravě i Příboru. Bral, co mohl zpeněžit (kolo, logaritmické pravítko, plnicí pero), ale především hotovost, v kancelářích i losy, kolky či poštovní známky, z domácností šperky. Když byl nakonec po sérii loupeží v rodném kraji zadržen v září 1927 v Místku, snažil se zmást policii cizími doklady. Kromě daktyloskopických stop, nalezených cenností a kasařského náčiní (páčidel, šroubováků, kleští, kapesní svítilny, diamantů k řezání skla) jej usvědčili svědci, kteří jej při rekognici bezpečně poznali podle jizvy u pravého oka. Při zohlednění výše škody a před-

Rudolf Tvardek v dětství s nevlastní matkou a sourozenci

Rodinná usedlost v Šenově

Foto soukromý archiv

chozích trestů jej divizní soud v Olomouci odsoudil v únoru 1928 k 16 měsícům těžkého žaláře.

Po propuštění na svobodu Tvardek nezaváhal a vrátil se ke starým zvykům. Své schopnosti, nástroje a postupy během doby vypiloval. Možná mu v tom pomohl i pobyt ve vězení, kde se mohl doučit tomu, co ještě neuměl. Po sérii vloupání a krádeží v Plzni, Praze, Pardubicích, Berouně a jiných místech, které spáchal v první polovině roku 1930 s úhrnnou škodou téměř 200 000 K, se jej sice podařilo zadržet, z věznic v Kutné Hoře se ale proboural ven a utekl. Když jej za tyto činy soudil v červnu 1931 za přítomnosti tisku olomoucký porotní soud, byl už Tvardek kvůli svému trestnímu rejstříku a způsobu práce zařazen do kategorie zločinců z povolání. Na přítomné novináře udělal v každém případě dojem: „*Jak se dnes ukazuje před soudem, je Tvardek elegantní a inteligentní dobrodruh, je kasař, jemuž se tak zvaní králi kasařů nemohou ani rovnat. Tato vysvědčení dávají mu inspektoři pražské policie, kteří při své svědecké výpovědi prohlašovali, že tak, jak pracuje Tvardek, neviděli dosud pracovat žádného kasaře. Neexistují pro něho překážky, ať již jde o pokladny železné, ocelové, nebo betonové. Své kousky provádí přímo krkolomně,*“ psali jedni. Druzí dodávali: „*Vnikal do domů světlíky, okny na půdě, slézal na čtyřpatrových domech střechy a okapní roury [...] Policie tvrdí, že na mnohých místech je nemožno, aby krkolomný kousek provedl sám, bez cizí pomoci.*“ I svůj

poslední čin, vyloupení pokladny poštovního úřadu, spáchal tak, že se nechal zamknout v budově vedlejší reálky, prošel přes střechu a půdu a nad rámem se stropem proboural do kanceláře. Před denním světlem se však musel ukrýt na toaletě školy, kde byl pak spící objeven. Na své schopnosti byl Tvardek patřičně hrdý, dodávaly mu pochybné sebevědomí. Na soud chtěl zjevně udělat dojem, a to i přiznáním činů, které mu dosud připisovány nebyly. Rozhodně nebyl v defenzívě: „*Tvardek je výborný řečník a hájí se při výslechu skvělou řečí. Vypravuje, že lupičské řemeslo provádí spíše ze sportu než ze ziskuchtivosti. Těší ho, že předčí ostatní kolegy z povolání, jichž jsou celé tlupy. Vždy prý pracuje sám, protože nikoho nepotřebuje. [...] V oboru vylupování pokladen má prý svůj vlastní dokonalý vynález, pomocí něhož může vyloupit každou pokladnu nejdéle za půl hodiny.*“ Důvodem Tvardkova sportovního postoje byl prý výnosný patent, který mu v Německu nesl dostatečný zisk; soudu však odmítl prozradit, o co konkrétně mělo jít. Kradl i ze zvědavosti: chtěl prý vědět, zda postižení nahlásí pojišťovně skutečnou škodu, nebo zda ji nadhodnotí a dopustí se pojistného podvodu. U soudu byl uvolněný, mediální pozornost si užíval. Bavit se stejně dobře, jako když za sebou při vloupání nechával falešné indicie: „*Když některý z policistů vyprávěl, jak sledovali několik stop, smál se tak, že si div nepleskal do kolen.*“ I když byl trest v tomto případě mnohem vyšší, a to pět a půl roku těžkého

Vězeňská fotografie z vojenské věznice v Terezíně, 1927

Foto Vojenský historický ústav – Vojenský historický archiv

žaláře, přijal jej prý Tvardek s úsměvem. I to média komentovala.

Je možné, že chtěl na veřejnosti nějak vystupovat, mít nějakou – moderně řečeno – image, je ale také možné, že délku trestu podcenil. Tentokrát už šlo o roky, navíc jeho nejlepší, a ne o měsíce. Ve vězení být samozřejmě nechťel; nechutí sedět zařvovával koneckonců všechny své útky, a že jich nebylo málo. K práci se neměl ani za mřížemi, byl líný a pokud přinucen, pracoval nedbale. Při výkonu trestu se obecně choval jinak než před sou-

dem. Kázeňské tresty obvykle nemíval, byl nekuřák, nepil. Jeho povahu popisují prameny jako mírnou a tichou, nepřiliš se projevující. Ve Valdicích, kde si odpykával svůj nejdelší trest, ovšem zaznamenali, že je spíš lehkomyšlný a má sklony „dělat hrdinu ve špatném slova smyslu“. V jeho nápravu nevěřili: „Povaha uzavřená, těžce přístupná, chování slušné, občas vyzývavé, má zájem o zločinné výtečníky. Polepšení pochybné.“

Dlouhý trest znamenal v Tvardkově kariéře určitý zlom. Když se na začátku listopadu 1935 dostal na

Foto Státní oblastní archiv v Hradci Králové

svobodu, bylo mu téměř 32 let. Poměrně dlouhou dobu neměl kontakt s vnějším světem, s galerkou se ale spojil velmi rychle. S pár kumpány se smluvili na vyloupení pošty v Lošticích, pak se ale nepohodli a Tvardek se tam na začátku ledna 1936 vypravil sám. Datum nevybral náhodou, na poště měly být v té chvíli uloženy platy státních zaměstnanců. Do budovy se snažil dostat přes sousední statek, zřejmě ale vyšel ze cviku nebo měl prostě jen smůlu, protože podcenil hlídacího psa. Před jeho štěkotem se sice ukryl v altánu, byl ale odhalen a zatčen. Před soudem se tentokrát už nevychloubal, ale naopak vymlouval, a to ze všech sil. Jeho vysvětlení, že si do stodoly v Lošticích přišel v noci jen něco vyzvednout a pod pohovkou v altánu čekal na vlak, soud neuvěřil. I přesto, že šlo o krádež nedokonanou, ve stádiu pokusu, dostal Tvardek jako zločinec z povolání tvrdý trest – dva a půl roku za mřížemi. Pár měsíců po propuštění byl tedy zpět ve Valdicích, aby si odpykal svůj přinejmenším devátý trest odnětí svobody.

Ten dovršil koncem srpna 1938. Je otázkou, zda se na svobodu těšil, nebo zda jej nezačala dohánět jeho životní realita. Už po posledním propuštění si stěžoval, že je všude bezdůvodně pronásledován a kde se chtěl přihlásit k pobytu, odmítnut. Na otázku při výstupním výslechu, zda se k němu hlásí rodina, odpověděl negativně. Zpočátku za ním zřejmě stáli: když měl být ještě během vojenské služby souzen divizním soudem v Olomouci, zajímala se jeho sestra o datum přelíčení, kterého se chtěla zúčastnit. Příbuzní vzpomínají, že rodinu občas navštívil a předváděl své světáctví – bratry například přemlouval, aby se neženili s místními dívkami, že jim namluví herečky. Časem se však kontakty zpřetrhaly. Ani teď se domů nechystal. Mířil do Olomouce, jak se užívá, údajně nevěděl, nic jistého prý neměl, ale u spolku „Nový život“ o podporu nepožádal. Zjevně si věřil, že to zvládne sám, a hned se do toho i obvyklým způsobem pustil.

Následující události měly rutinní průběh: už o tři měsíce později, na konci listopadu 1938, byl zatčen při

pokusu o vloupání v Prostějově. Tentokrát jej viděl všímavý občan, přivolal policii a Tvardka vybaveného kasařským náčiním pak našli schovaného pod autem. Prostějov si údajně vybral proto, že jej tam dosud neznali. Vzhledem k tomu, že u něj našli lístky z nádražních úschoven zavazadel v Pardubicích, Hradci Králové, Brně a Olomouci, zdá se, že se opět pohyboval jen mezi hotely, kam se většinou hlásil pod jiným jménem na cizí doklady. Jeho mediální aura však pomínila, pozornost tisku zaměstnávali jiní – mimo jiné jeho jmenovec, barový tanečník Jaroslav Tvardek, který se svou partnerkou Annou Ištvánovou rovněž páchal drzé krádeže. Místo o králi kasařů a lupiči akrobatovi tak noviny v lednu 1939 referovaly o tom, že vychloubačný zloděj dostal od krajského soudu v Olomouci za prokázaný pokus krádeže šest měsíců těžkého žaláře. Ani tentokrát nezabrala jeho výmluva, že chtěl ve skladišti, do nějž se vloupal, pouze přespat.

V květnu 1939 se Tvardek dostal na svobodu, ovšem znovu byl zadržen už o měsíc později pro podezření, že spáchal téměř stotisícové krádeže v Pardubicích. Ty se mu zřejmě nepodařilo prokázat, protože další zatčení následovalo v červnu 1940 za téměř deset velkých loupeží v Praze a Hradci Králové, mj. v biskupské rezidenci. V té době už měl pod cizím jménem pronajatý byt v Praze. Je možné, že s přibývajícím věkem začal uvažovat jinak a chtěl se zabezpečit na další roky. Uloupené cennosti už také nepřeprodával sám, měl na to lidi. Jak přesně a jak dlouho se vyšetřování odvíjelo, nevíme, v každém případě se v prosinci 1941 vložil do věci německý Zvláštní soud (Sondergericht) v Praze v rámci svého tažení za očistu společnosti od zločinců z povolání a ze zvyku a odsoudil Tvardka i na základě předchozích trestů těžkého žaláře za krádeže spáchané s využitím zatemnění k trestu smrti. Rudolf Tvardek byl popraven v dubnu 1942 v Drážďanech.

Magda Veselská

Ústav pro studium totalitních režimů

Poslední dostupná vězeňská fotografie Rudolfa Tvardka, 1938